

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

А Представлена технологія формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій на основі домінантно-цільового підходу. Визначені статусно-рольові позиції майбутніх учителів технологій на різних етапах фахової підготовки у відповідності до представленої технології. Наведені приклади реалізації запропонованої технології.

Ключові слова: технологія; діяльність; організаційна компетентність; домінантно-цільовий підхід; статусно-рольові позиції; майбутній учитель технологій

Актуальність проблеми. Аналіз історії розвитку техніки, технологій і засобів виробництва розвинутих країн (США, Японія, Китай, Німеччина тощо) показав, що організаційний компонент у професійній діяльності технологів є одним із основних елементів розвитку суспільства.

Унікальні можливості для формування знань і вмінь щодо організації виробничої діяльності має професійна педагогічна підготовка майбутніх учителів трудового навчання напряму «Технології», яка ще в дитячому й підлітковому віці формує ставлення особистості до виробництва і виробничих відносин.

Тому наявність організаційної компетентності у майбутніх учителів технологій дозволить їм формувати організаційну компетентність у своїх учнів, що є надзвичайно актуальною проблемою.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Цій проблемі присвячені праці В. І. Андреева, В. П. Безпалька, О. С. Гребенюк, Є. М. Павлютенкова, М. І. Махмутова, В. А. Сластьоніна, В. К. Сидоренка, Д. О. Тхоржевського, В. М. Мадзігона, Н. Г. Ничкало та ін.

При розробленні технології формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки спираємося на визначені підходи та особливості організації їхньої професійної підготовки, які розкриті в працях Д. О. Тхоржевського [11], Є. В. Кулика [4;5], А. І. Терещука [8], С. І. Ткачука [9], О. М. Торубари [10], А. Ю. Цини [12] та ін.

Іх аналіз показав, що у залежності від основи освітньої парадигми, педагогічна технологія проявляється в трьох основних аспектах: 1 – науковому, при якому технологія є науково розробленим вирішенням певної проблеми, заснованого на досягненнях психолого-педагогічної науки; 2 – формально-описовому, який представляє технологію у вигляді моделі, опису мети, змісту, методів і засобів, алгоритмів дій, направлених на досягнення планованих результатів; 3 – процесуально-діяльнісному, при якому технологією є сам процес здійснення діяльності при певних педагогічних умовах, послідовність і порядок функціонування і зміни всіх його компонентів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак аналіз їхніх праць показав, що проблема організаційної діяльності майбутніх учителів технологій не розглядалася з позиції компетентнісного підходу. У науковій літературі відсутня технологія формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки.

Тому **метою статті** є аналіз можливостей домінантно-позиційного підходу, що дозволив розробити технологію формування організаційної компетентності майбутніх

учителів технологій у процесі їхньої фахової підготовки.

Викладення основного матеріалу. Формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки передбачає розроблення відповідної «педагогічної технології».

У контексті нашого дослідження, проаналізувавши існуючі педагогічні технології встановлено, що для розроблення технології формування організаційної компетентності у майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки треба виокремити різні етапи фахової підготовки. У першу чергу це пояснюється тим, що організаційна компетентність майбутніх учителів технологій відноситься до таких феноменів особистої якості, що формуються протягом тривалого часу. Аналіз теорії фахової підготовки майбутніх учителів технологій і масової педагогічної практики показав, що є суттєва різниця між студентами 1–2 і 3–4 курсів у їхньому розумінні владного досвіду, взаємодії з освітнім середовищем і т. п.

Проведений аналіз методологічних підходів формування особистих якостей викладачів технологій показав, що для того, щоб синтезувати всі розглянуті нами підходи в контексті формування організаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання, саме в процесі фахової підготовки доцільно використати домінантний підхід, розроблений Н. В. Тамарською [7].

Суть даного підходу полягає в тому, що на кожному з етапів професійної підготовки майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки визначаються статусно-рольові позиції учасників навчально-виховного процесу. Для кожного етапу професійної підготовки визначаються домінантні складові навчально-виховного процесу, що сприяють формуванню необхідної особистої якості.

Аналіз нормативних документів [1; 2] і психолого-педагогічної літератури [3–12], присвяченої цій проблемі дозволив уточнити статусно-рольові позиції, які займає суб'єкт фахової підготовки на кожному з її етапів.

Аналіз термінів «статусно-рольова позиція», «роль» дозволив розглянути статусно-рольову позицію суб'єкта неперервної професійної підготовки як характеристику його положення в системі неперервної професійної освіти у відповідності до статусу, який визначає положення суб'єкта на певному етапі неперервної професійної підготовки.

Такий підхід дозволив встановити потреби студентів, які домінують на кожному з виділених етапів неперервної професійної підготовки з точки зору формування ор-

ганізаційної компетентності.

Для цього нами було досліджено поняття «домінанта» з позиції нашого дослідження. Встановлено, що в контексті нашого дослідження таку об'єктивну потребу забезпечує сензитивність до змісту рівнів реалізації професійної діяльності, відображені в організаційній компетентності.

Таке трактування дозволило нам розглядати важливі сензитивні періоди розвитку студента під час навчання у ВНЗ, які представляють собою періоди в житті студента, що створюють найпридатніші умови для формування у нього певних психологічних властивостей і видів поведінки.

Таким чином, нами була сформульована основна стратегічна направленість формування організаційної компетентності в процесі неперервної фахової підготовки: у визначенні статусно-рольових позицій майбутніх учителів технологій на різних етапах неперервної професійної підготовки («студент початківець» (1–2 курси); «майбутній викладач» (студент 3–4 курси); визначенні домінуючих потреб студентів (засвоєння необхідних знань, умінь і ціннісних орієнтацій відповідно до кожного з рівнів організаційної компетентності).

Тому був зроблений чековий висновок про те, що стратегічно процес формування організаційної компетентності буде забезпечений, якщо при його реалізації педагогічна технологія буде заснована на підході, який урахує домінування певних потреб особистості в конкретних статусно-рольових позиціях, які займає майбутній учитель технологій у процесі неперервної підготовки.

Оскільки, статусно-рольові позиції студентів у процесі фахової підготовки є різними, то для кожного етапу пропонованої технології необхідно не лише розробити концепцію, але й визначити головну мету процесу формування, відповідні діагностичні методики, розробити зміст, методи та форми навчання студентів організаційним знанням, умінням й особистим якостям, які формують організаційну компетентність.

Оскільки формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій проходить для кожної статусно-рольової позиції окремо, а кінцевий результат передбачає сумарну готовність майбутніх учителів технологій до використання організаційної компетентності в процесі професійної діяльності, то пропонована система педагогічних технологій повинна структуруватися системоутворювальними зв'язками, вибраним підходом і принципами формування означеної компетентності. У якості таких зв'язків виступає мета формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій для логічно перехідних із однієї на іншу статусно-рольових позицій: студент-початківець, студент-майбутній викладач.

Для цього при визначенні мети формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій нами була прийнята позиція, що мета може бути досягнута тільки за допомогою спеціально організованого педагогічного процесу навчання, адекватних засобів і передбачуваності результату.

У процесі фахової підготовки постановка стратегічної мети є методологічним орієнтиром для розроблення мети кожного етапу формування організаційної компетентності і вибору відповідних засобів, форм і методів досягнення результату.

Такий підхід дозволив загальну мету формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій представити як суму, яка відображає мету формування кожного компонента організаційної компетенції

(мотиваційно-аксіологічний; когнітивний; комунікативно-діяльнісний; рефлексивний) і показників певного рівня організаційної компетентності.

У відповідності до вищевикладеного на першому етапі підготовки студента-початківця (1–2 курси), ця технологія повинна забезпечити потребу студентів у визначенні мети навчання: які саме знання про основні поняття організаційної компетентності є необхідними, їх роль у майбутній професійній діяльності; які вміння з організації особистого робочого місця є потрібними для подальшої професійної діяльності; створенню власного організаційного іміджу (самоорганізація); вияв особистих якостей. Ціннісні орієнтації на даному етапі повинні формуватися навколо концепції «Я – майбутній учитель».

На етапі підготовки студента-майбутнього вчителя (3–4 курси) акцент у запропонованій технології в контексті домінантно-цільового підходу робиться на засвоєнні знань, умінь і особистих якостей, направлених на організацію діяльності бригади (групи) студентів для виконання проектів.

Встановлено, що в якості основної мети формування організаційної компетентності етапу «студент-майбутній учитель» (3–4 курси) є: знання з організації навчально-перетворювальної діяльності класу, групи; відомості про психологію педагогічного колективу; знання про основи організаційної культури в навчальному закладі, їхні організаційні традиції та створення іміджу навчального закладу; потреба в уміннях для самостійної організаційної діяльності; розвиток комунікативно-лідерських здібностей; розвиток устремління до кар'єрного росту; готовності до самонавчання, самоаналізу і саморозвитку.

Змістовий блок даної технології представляємо розробленим спецкурсом («Основи організаційної діяльності майбутніх учителів технологій (самоорганізація студентів 1–2 курсів)»; «Основи організаційної діяльності майбутніх учителів технологій (організація; співорганізація студентів 3–4 курсів)»).

Зміст спецкурсу структурований на основі домінантно-позиційного підходу і відображає для кожного етапу фахової підготовки поетапно сформовані у студентів організаційні знання, вміння і ціннісні орієнтації з акцентом на необхідні організаційні рівні.

Реалізація даної технології в контексті домінантно-позиційного підходу передбачає необхідність виконання умов спадковості змісту спецкурсу протягом усього періоду формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки. Такий стан справ забезпечується за рахунок взаємодоповнюваності (синтетичності) змісту розділів спецкурсу.

Результати дослідження. Встановлено, що функціонування процесуального блоку технології формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки на основі домінантно-позиційного підходу можливе при реалізації наступних умов: на кожному етапі фахової підготовки, пріоритетним організовується той вид організаційної діяльності, який є домінуючим на цьому етапі професійної підготовки; необхідно забезпечити пропедвдичне включення у той вид організаційної діяльності, який буде домінувати на наступних етапах; переважне використання інтерактивних форм і методів навчання.

Перевірка реалізації процесуального компонента технології формування організаційної компетентності у студентів вказала на необхідність забезпечення тези про те, що організаційна компетентність студентів повинна розвиватись у процесі їхньої безпосередньої участі в організаційній діяльності. Для цього рекомендуємо ви-

користувати можливості організаційної навчально-перетворювальної діяльності, яку реально студенти виконують під час роботи в навчально-виробничих майстернях.

Такий підхід дозволив розглянути сутність форм організації навчальної діяльності в контексті їхнього впливу на формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій і вибрати найоптимальнішу.

Проведені дослідження показали, що в розробленій нами технології формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій найкраще використовувати інтерактивні форми організації навчальної діяльності студентів на різних етапах неперервного професійного навчання. При виборі конкретних форм необхідно виходити з мети формування означеного феномену, логіки навчального процесу та врахування конкретних умов освітнього середовища. До умов ефективного використання інтерактивних форм навчання при формуванні організаційної компетентності відносимо: склад студентів; рівень їхньої підготовки; зміст навчального матеріалу тощо.

Серед різноманітних форм інтерактивного навчання в основному нами застосовувалися імітаційні гри. У першу чергу через свою властивість імітувати організаційну діяльність у різноманітних навчально-виробничих ситуаціях.

Оскільки ми вивчаємо феномен «організаційна компетентність», який проявляється як у навчальній, так і у виробничій діяльності, то для нас надзвичайно важливою є можливість імітаційної гри направляти пізнавальну діяльність студентів не тільки на відтворення навчального матеріалу, але й на його аналіз, що відіграє велику роль у систематизації знань. Тому імітуючи організаційну діяльність (організація робочого місця, розміщення станків, пристроїв, інструментів, сировини, придбання сировини, реклама готового виробу, його реалізація на ринку, експлуатація тощо) студент відчуває, які знання, вміння й особисті якості йому необхідні для успішної професійної кар'єри.

Висновок. Таким чином, розглянута педагогічна тех-

нологія формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки, яка представлена за своєю метою і процесом реалізації. В її основі закладений домінантно-позиційний підхід, який дозволив урахувати сензитивність студентів у процесі фахової підготовки. Наведена педагогічна технологія формування організаційної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки пройшла експериментальну перевірку і підтвердила свою ефективність.

Перспективи подальших розвідок полягають в адаптуванні цієї технології до синергетичного підходу, який дозволить ширше враховувати особисті потреби студентів у виборі форм і методів реалізації пропонованої технології.

Список використаних джерел

1. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти, затверджена Міністерством освіти і наук України 14.08.2013, №1176.
2. ДСВО ВПО. 0101 педагогічна освіта, напрям підготовки 6.010104 «професійна освіта» вчителя (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»). Режим доступу: <https://vsru.edu.ua/content/img/>.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кулик, С. В. Основи формування наукової парадигми професії («Вчитель технологій») / С. В. Кулик, Т. Я. Гельжинська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2016. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи, Випуск 51. – С. 152–157.
5. Кулик, С. Концептуальні зміни в культурологічній підготовці майбутніх учителів технологій / С. В. Кулик // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. праць ДЗВО «Донецький державний педагогічний університет». – Вип. 4. – Слов'янськ, 2016. – С. 38–49.
6. Стешенко, Б. В. Дидактична модель формування організаційної культури майбутнього вчителя технологій / Б. В. Стешенко // Вісник ГНПУ імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2015 – Вип. 28 – С. 121–127.
7. Тамарская, Н. В. Управление образовательными системами: учеб.-метод. пособ. к провед. семин. занятий. – Калининград: Изд-во КГУ, 2003. – 61 с.
8. Терещук, А. І. Методика організації проектної діяльності старшокласників з технологій: метод. посіб. / А. І. Терещук, С. М. Дятленко. – Київ: Літера ЛТД, 2010. – 128 с.
9. Ткачук, С. І. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів технологічної культури: монографія / С. І. Ткачук. – Умань: Соцінський, 2011. – С. 306–334.
10. Торубара, О. М. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчально-виховних занять з розвитку творчих здібностей учнів / О. М. Торубара // Вісник ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2007. – Вип. 45. – С. 39–42.
11. Тхоржевський, Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Ч. І. Теорія трудового навчання / Д. О. Тхоржевський. – Київ: ДНІТГ, 2000. – 248 с.
12. Цина, А. Ю. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів технологій: теоретико-методичний аспект: монографія / А. Ю. Цина. – Полтава: нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2011. – 355 с.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 12.10.2017

Гельжинская Т. Я. Технология формирования организационной компетентности будущих учителей технологий в процессе профессиональной подготовки.

Представлена технология формирования организационной компетентности будущих учителей технологий на основании доминантно-целевого подхода. Определены статусно-ролевые позиции будущих учителей технологий на различных этапах профессиональной подготовки в соответствии с представленной технологией. Приведены примеры реализации предложенной технологии.

Ключевые слова: технология; деятельность; организационная компетентность; доминантно-целевой подход; статусно-ролевые позиции; будущий учитель технологий

Gelzhynska T. Ya. Technology of forming of the organizational competence of future teachers of technologies in the professional preparation.

The technology of forming of the organizational competence of future teachers of technologies based on the dominant-tentative approach is presented. The status-role positions of future teachers of technologies at different stages of professional training in accordance with the presented technology are determined. Examples of implementation of the proposed technology are presented.

Key words: technology; activity; organizational competence; dominant-tentative approach; status-role positions; future teacher of technologies